

BAĞCILIĞIN GELİŞTİRİLMESİ YÖNTEMLERİ VE ÜRETİM HEDEFLERİ

Hasan ÇELİK¹, Birhan KUNTER¹
Gökhan SÖYLEMEZOĞLU¹, Ali ERGÜL²
Hüseyin ÇELİK³, Hüseyin KARATAŞ⁴
Gültekin ÖZDEMİR⁴, Arif ATAĞ⁵

ÖZET

Ülkemiz bağcılığı; son beş yıllık dönemde alan ve üretim yönüyle resmi kayıtlarda %7 dolayında bir kayıp görünse de, dünya bağcılığı içinde bağ alanı itibariyle 4., üzüm üretimi açısından ise 6. sıradaki yerini korumuştur. Diğer yandan bağcılığımızın hem alan, hem de üretim değerleri açısından ise genel tarım ve bağ-bahçe tarımı içindeki yeri de değişmemiştir. Üretilen yaklaşık 4 milyon ton yaş üzümün % 75'i yurt içinde tüketilirken, %25'i çekirdeksiz kuru üzüm, sofralık üzüm ve çok az bir bölümü de şarap olarak ihraç edilmiştir. 2008 yılında 169,4 milyon doları sofralık (202 114 ton), 349,5 milyon doları çekirdeksiz kuru üzüme (199 234 ton) ait olmak üzere üzüm ihracatından elde edilen gelir, 520 milyon dolara ulaşmıştır. Buna karşılık üzüm ithalatımız 4 milyon dolar dolayındadır. 2007 yılında şarap ihracatımız 6,7 milyon dolar, ithalatımız ise 3,3 milyon dolar düzeyindedir. Bağcılığımızın temeli sayılan sertifikalı fidan üretiminde son beş yılda önemli sayılabilecek gelişmeler sağlanmışsa da, ülkemizde gerçek sertifikasyon sisteminin henüz kurulamamış olmasından ve fidan desteklemelerinin yetersizliğinden dolayı, üretimin tamamına yakınına yakınına gerçekleştiren özel işletmelerin ürettikleri fidanların miktar ve kalitesi yönüyle son yıllarda önemli farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden, son beş yılda ülkemizde üretilen 13,8 milyon sertifikalı aşılı asma fidanının %40,7'sine denk gelen 5,6 milyon fidan ithal edilerek 14,4 milyon TL tutarında ödeme yapılmıştır. T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın sorumluluğunda, T.C. Ziraat Bankası'ndan sağlanan kaynaklardan, sertifikalı fidan kullanımı ve çiftçi kayıt sistemi ile bağlantılı olarak kullanılan tarımsal desteklemelerden, bağcılık sektörünün gereken düzeyde yararlanmadığı gözlenmektedir.

Son beş yılda Türkiye tarımına mevzuat açısından yapılan düzenlemeler damgasını vurmuştur. Doğal olarak bağcılıkla ilgili faaliyetleri de kapsayan bu düzenlemeler; Tarım Sigortaları Kanunu (2005), Tarım Kanunu (2006), Tohumculuk Kanunu (2006), **Bağcılık Yönetmeliği (2006)**, Bitki Çeşitlerinin Kayıt Altına Alınması Yönetmeliği (2008), **Meyve/Asma Fidan ve Üretim Materyali Sertifikasyonu ve Pazarlaması Yönetmeliği (2008)**, Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli (2009)'dir.

Ülkemiz bağ varlığının kayıt altına alınmasından başlayarak, bağcılığımızın yeniden yapılandırılması ve geliştirilmesi için yapılması gereken çalışmaları kapsayan "**Bağcılık Yönetmeliği**"ni, ülkemiz bağcılığının geleceği için önemli bir kilometre taşı olarak görüyoruz.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Bağcılık, Fidan, İhracat, Destekleme

¹Prof. Dr., Ankara Üniv. Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü- ANKARA

²Doç. Dr., Ankara Üniv. Biyoteknoloji Enstitüsü-ANKARA

³Prof. Dr., Ondokuzmayıs Üniv. Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü-SAMSUN

⁴Yard. Doç. Dr., Dicle Üniv. Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü-DİYARBAKIR

⁵Zir.Yük.Müh., T.K.Bakanlığı, TAGEM Atatürk Bahçe Kült. M.A. Enst.-YALOVA

1.TÜRKİYE BAĞCILIĞINDA 2004-2008 DÖNEMİNDEKİ GELİŞMELER

1.1. Bağ Alanı ve Üzüm Üretimi

1.1.1. Dünya bağcılığı içindeki yeri

Dünya bağ alanları 2004-2007 arasında çok önemli bir değişime uğramamış, bu süreçte bağ alanlarının toplamında %1,0 oranında bir azalma olmuştur. En fazla azalma Romanya (%8,6) ve Türkiye'de (%6,8) meydana gelmiştir. İlk 10 ülkenin sıralaması ise değişmemiştir (Çizelge 1).

Çizelge 1. Dünyada ilk 10 ülkenin 2004 ve 2007 yıllarına ait bağ alanları

	Ülkeler	Alan (ha) 2004	Ülkeler	Alan (ha) 2007	Fark (%)
1	İspanya	1 170 625	İspanya	1 157 853	-1,0
2	Fransa	851 970	Fransa	827 561	-2,8
3	İtalya	748 924	İtalya	770 000	2,7
4	Türkiye	520 000	Türkiye	484 610	-6,8
5	Çin H.C.	416 633	Çin H.C.	433 266	3,8
6	A.B.D.	377 617	A.B.D.	379 000	0,4
7	İran	313 310	İran	315 000	0,5
8	Portekiz	210 000	Portekiz	222 600	5,6
9	Arjantin	205 416	Arjantin	220 000	6,6
10	Romanya	205 381	Romanya	187 629	-8,6
	Dünya Toplamı	7 343 476	Dünya Toplamı	7 272 583	-1,0

Benzer şekilde Dünya yaş üzüm üretiminde de 2004-2007 yılları arasında bir değişim olmamış, toplam üretimde yalnızca %0,5 oranında bir azalma meydana gelmiştir. İtalya, Fransa, İspanya ve Avustralya'nın üretim değerlerinde %2-20 arasında değişen oranlarda bir azalmanın meydana geldiği; buna karşılık özellikle Çin, Şili ve A.B.D'nin, bir ölçüde de Arjantin, İran ve Türkiye'nin üretim değerlerinde artış olduğu görülmektedir. 2007 yılında Avustralya'nın ilk 10 ülke arasında yer almadığı, sıralamaya Güney Afrika'nın dâhil olduğu görülmektedir (Çizelge 2).

Çizelge 2. Dünyada ilk 10 ülkenin 2004 ve 2007 yıllarına ait üzüm üretimleri

	Ülkeler	Üretim (ton) 2004	Ülkeler	Üretim (ton) 2007	Fark (%)
1	İtalya	8 691 970	İtalya	8 519 418	-2,0
2	Fransa	7 564 902	Çin H.C.	6 787 081	+15,0
3	İspanya	7 064 201	A.B.D.	6 384 090	+11,3
4	Çin H.C.	5 770 614	Fransa	6 044 900	-20,0
5	A.B.D.	5 660 833	İspanya	5 995 300	-15,0
6	Türkiye	3 500 000	Türkiye	3 612 781	+3,1
7	İran	2 795 923	İran	3 000 000	+6,8
8	Arjantin	2 650 972	Arjantin	2 900 000	+8,5
9	Avustralya	2 014 965	Şili	2 350 000	+14,2
10	Şili	1 900 000	Güney Afrika	1 813 003	
	Dünya Toplamı	67 565 568	Dünya Toplamı	67 231 000	-0,5

Bu iki çizelgedeki değerlere göre ülkemiz, dünya bağıcılığı içinde alan yönünden 4., üretim yönünden 6. sıradaki yerini korumaktadır. Bunun yanı sıra ülkemiz sofralık kuru üzüm üretimi yönünden Çin H.C.'den sonra 2., çekirdeksiz ve çekirdekli kuru üzüm üretiminde 1., şarap üretiminde ise 40. sıradadır.

1.1.2. Türkiye tarımı içindeki yeri Bitkisel üretim içindeki yeri

TÜİK'in 2008 yılı değerlerine göre bitkisel üretime ayrılan alanlar içerisinde bağ-bahçe bitkileri ve bağ alanlarının yeri Çizelge 3'te verilmiştir. Bitkisel üretim için kullanılan alan 24 479 000 ha olup, bu alanın %15,5'i üzerinde bağ- bahçe tarımı yapılmaktadır. Bu değerlere göre, bitkisel üretim yapılan alanların %2'sinin; bağ-bahçe tarımı yapılan alanların ise %13'ünün bağlarla kaplı olduğu anlaşılmaktadır.

2004-2008 yılları arasında bağ alanlarının yaklaşık %7,2 oranında azaldığı görülmektedir. Buna karşılık, bitkisel üretim alanları içerisindeki yerinin çok fazla değişmediği (%0,1 oranında azalma), bağ-bahçe alanları içerisindeki yerinin ise %1,7 oranında azaldığı görülmektedir (Çizelge 3).

Çizelge 3. Türkiye'nin bitkisel üretimi içinde bağıcılığın alan olarak yeri (1000 ha)

Yıl	Tarla Bitkileri		Bağ-Bahçe Bitkileri				Toplam		Bağ-Bahçe Bitkileri Oranı
	Ekilen	Nadas	Sebze	Bağ	Meyve	Zeytin	Bitkisel Üretim	Bağ-Bahçe Bitkileri	
2004	18 110	4956	805	520	1558	644	26 593	3 527	%13,2
2008	16 434	4 259	836	483	1693	774	24 479	3 786	%15,5
Fark(%)	-9,3	-14,1	3,7	-7,2	8,0	16,8	-8,0	6,8	

Meyve üretimi içindeki yeri

TÜİK'in 2007 yılı verilerine göre, üzüm üretimi 2005 yılına göre %1,1 azalma ile toplam meyve üretiminin %23,1'ini oluşturmaktadır. Buna göre meyve üretimi içerisinde üzüm üretimi, önceki yıllarda olduğu gibi ilk sırada yer almaktadır (Çizelge 4).

Çizelge 4. Türkiye'nin 2005 ve 2007 yıllarına ait meyve üretimi

Meyve grubu	Üretim (ton)				Fark
	2005	%	2007	%	
Üzüm	3 850 000	24,2	3 566 787	23,1	-1,1
Yumuşak çekirdekli	3 046 300	19,2	2 925 773	19,0	-0,2
Turunçgiller	2 913 000	18,3	2 988 664	19,4	1,1
Sert çekirdekli	2 060 500	13,0	1 963 145	12,7	-0,3
Sert kabuklular	835 000	5,2	881 841	5,7	0,5
Diğer meyveler	810 675	5,1	871 886	5,7	0,6
Çay	1 192 004	7,5	1 145 321	7,4	-0,1
Zeytin	1 200 000	7,5	1 075 854	7,0	-0,5
Toplam	15 907 479		15 419 271		

Bölgesel değerlendirme

TÜİK'in 2007 yılı verilerine göre ülkemizin bağ alanı 484 685 ha, üzüm üretimi ise 3 566 787 tondur. Çizelge 5'den izlenebileceği gibi, bu değerler 2005 yılına göre alanda %6,1; üzüm üretiminde ise %7,3 oranında azalmayı ifade etmektedir. Bölgesel sıralamada bir değişim söz konusu değildir. Bağ alanlarının %31,2'sine sahip olan ve ilk sırada yer alan Ege Bölgesi, toplam üretimin yarısına yakın bir kısmını (%44,4) karşılamaktadır. İkinci sırada yer alan Akdeniz Bölgesi

ise bağ alanlarının %20,9'unu, üzüm üretiminin %19,0'unu sağlamaktadır. Bağ alanlarının %14,3'üne, üretimin ise %13,2'sine sahip olan Ortagüney tarım bölgesi ise üçüncü sırada yer almaktadır (Anonim 2005 ve 2007).

1.2. Değerlendirme Şekillerine Yönelik Gelişmeler

1.2.1. Sofralık üzümler

TÜİK'in 2007 yılı verilerine göre ülkemiz bağ alanlarının %56,6'sında sofralık üzüm üretimi yapılmakta ve yaş üzüm üretiminin % 53,6'sı sofralık olarak tüketilmektedir. Buna göre bağ bölgelerimizin hemen tümünde sofralık tüketime yönelik yetiştiricilik önem taşımaktadır (Çizelge 6). Özellikle son yıllarda, ülkemizin değişik yörelerine özgü sofralık üzüm çeşitlerine duyulan ilginin giderek arttığı ve sofralık üzüm yetiştiriciliğinin karlı bir üretim haline dönüştüğü memnuniyetle gözlenmektedir.

Çizelge 5. Tarım bölgelerinin bağ alanı ve üzüm üretimi değerleri

Tarım Bölgeleri	Alan (ha)					Üretim (ton)				
	2005	%	2007	%	Fark (%)	2005	%	2007	%	Fark (%)
1.Orta kuzey	37 526	7,3	34 193	7,0	-8,9	164 083	4,3	168 908	4,7	+2,9
2.Ege	156 368	30,3	151 400	31,2	-3,2	1 734 058	45,0	1 583 133	44,4	-8,7
3.Marmara	21 079	4,1	18 197	3,8	-13,7	239 539	6,2	151 262	4,2	-36,8
4.Akdeniz	107 356	21,0	101 155	20,9	-5,8	664 045	17,2	677 079	19,0	+1,9
5.Kuzeydoğu	1 306	0,25	1 523	0,3	+14,2	6 644	0,17	5 957	0,16	-10,3
6.Güneydoğu	69 748	13,5	67 750	14,0	-2,9	378 623	9,9	360 449	10,1	-4,8
7.Karadeniz	1 160	0,2	1 708	0,4	+32,0	8 624	0,2	4 992	0,13	-42,1
8.Ortadoğu	34 577	6,7	39 190	8,1	+11,8	149 606	3,9	144 771	4,05	-3,2
9.Orta güney	86 826	17,0	69 565	14,3	-19,9	504 772	13,1	470 236	13,2	-6,8
Toplam	515 946		484 685		-6,1	3 849 994		3 566 787		-7,3

Çizelge 6. Tarım bölgelerinde 2007 yılına ait sofralık üzüm üretimi

Tarım Bölgeleri	Alan (ha)	Üretim (ton)
Orta kuzey	25 204	119 803
Ege	60 167	586 601
Marmara	14 343	113 531
Akdeniz	67 647	495 582
Kuzeydoğu	1 524	5 957
Güneydoğu	42 302	237 451
Karadeniz	1 708	4 992
Ortadoğu	27 972	121 304
Orta güney	33 510	226 898
Toplam	274 377	1 912 119

Sofralık üzüm üretimi bakımından ilk iki sırayı Ege ve Akdeniz bölgeleri almakta, bunları Güneydoğu ve Ortagüney bölgeleri izlemektedir. Son yıllarda tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de sofralık üzüm tüketici taleplerinin siyah çekirdekli çeşitlere doğru kaymakta olduğu gerçeğine rağmen, dünyanın rakipsiz en önemli kurutmalık ve sofralık çeşidi olarak kabul edilen Ege bölgemizin Sultani'si, ülkemizin de en değerli üzüm çeşididir. Manisa, İzmir ve Denizli illerinde kurutmalık olarak yetiştirilen Sultani, son dönemlerde ülkemizin sofralık üzüm açığının kapatılmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Bu bağlamda, taneleri çok küçük olan Sultani'de sulamanın yanı sıra GA3 ve salkım/tane seyreltme uygulamaları ile hem tane iriliği önemli ölçüde artırılmakta, hem de salkım şekli ve sıklığı sofralık tüketime daha uygun hale getirilmektedir. Son

yıllarda, yüksekliği 1000 m'ye kadar olan yayla kesimlerinde Ağustos ayının ilk yarısında olgunlaşan Alphonse Lavallee, üstün sofralık kalitesi ile dikkati çekmektedir. Razakı (Mevlana), Kozak Siyahı ve Beyazı, Pembe Gemre, İpek (Pek), Osmanca, Gelin Üzümlü ve Bozcaada Çavuşu bölgenin diğer önemli sofralık çeşitleridir.

Akdeniz Bölgesi sahil kuşağı erkenci, yayla kesimleri ise orta ya da geç mevsimde olgunlaşan sofralık üzüm çeşitlerinin yetiştiriciliği için elverişli koşullara sahiptir. Doğu Akdeniz'de Mersin (Merkez, Erdemli, Silifke ve özellikle Anamur ilçeleri) ve Adana, Batı Akdeniz'de Antalya ilinin batı kesiminde yer alan Kumluca, Finike ve Demre ilçelerinde, önemli oranda erkenci sofralık üzüm yetiştirme potansiyeli olduğu halde, özellikle örtü altı bağcılığındaki yetiştirme tekniği hatalarından dolayı yaşanan sıkıntılar bu alandaki gelişmeyi yavaşlatmaktadır. Bölgenin sahil kuşağında önemli bir üretim potansiyeline ulaşan Yalova İncisi, son yıllarda biraz gözden düşse de ilk sıradaki yerini korurken, Trakya İlkeren'in önemi artmaktadır. Yayla kesimlerinin en önemli iki çeşidi Tilki Kuyruğu ve Burdur Dimriti'dir.

Orta mevsim ve geçici sofralık üzüm çeşitlerinin yetiştiriciliği için uygun iklim koşullarına sahip olan Marmara Bölgesi'nde sofralık üzüm üretimi, özellikle şehirleşme ve sanayileşme baskısı ve yetiştiriciliği daha kolay olan zeytine yönelim nedeniyle giderek azalmaktadır. Ülkemizin en tanınmış son turfanda sofralık üzüm çeşidi olan İznik (Bursa) yöresinin Müşküle çeşidi, Geyve'nin (Adapazarı) Razakı, Tekirdağ'ın Yapıncak, Cardinal ve Alphonse Lavallée çeşitlerine ait bağ alanları giderek azalmaktadır.

Ekolojik koşulları sofralık üzüm yetiştiriciliği için çok uygun olan Ortadoğu ve Güneydoğu tarım bölgelerinde, geleneksel sistemlerle kurulmuş yer bağlarında yetiştirilen Narince (Tokat), Köhnü, Ağın Beyazı (Elazığ ve Malatya), Şilfoni (Tunceli), Mazrani (Diyarbakır ve Mardin), Kabarcık, Tahannebi, Mahrabaşı (Kahramanmaraş), Hönüsü, Horozkarası, Hatun Parmağı (Gaziantep ve Kilis), Kızlartahtası (Şanlıurfa) gibi çeşitler ait oldukları yörelerde öncelikle sofralık olarak tercih edilmektedir. Benzer şekilde diğer bağ bölgelerinde de (Ortakuzey, Ortagüney, Kuzeydoğu, Karadeniz) kaliteli sofralık üzüm çeşitlerinin yetiştiriciliğine uygun alanlar ve yöreye özgü çeşitler bulunmaktadır. Daha kısıtlı bağ alanlarına sahip olan bu bölgelerimizde üretilen sofralık üzümler yerel pazarlarda oldukça yüksek fiyatlarla değerlendirilmektedir. Bu bölgelerde yetiştirilen sofralık özellikteki yerel çeşitler, Çavuş, Çiftlik (Karabük), Parmak, (Nevşehir), Isabella (Doğu Karadeniz) ve Karaerik (Erzincan) olarak sayılabilir.

1.2.2. Kurutmalık üzümler

Dünya'da üretilen üzümün her yıl yaklaşık 700-1200 tonu kurutulmuş olarak değerlendirilmekte ve kuru üzüm denildiğinde çekirdeksiz; çeşit denildiğinde ise bir Türk çeşidi olan Sultani anlaşılmaktadır. Türkiye, A.B.D, Şili, İran, G. Afrika ve Yunanistan dünyanın en önemli çekirdeksiz kuru üzüm üreten ülkeleridir (Çizelge 7). Çekirdeksiz kuru üzüm hasadı, kuzey yarım küre ülkelerinde Ağustos-Eylül aylarında, güney yarım küre ülkelerinde ise Mart-Nisan aylarında yapılmaktadır.

Ülkemizde üretilen yaş üzümün %34'ü kurutmalık olarak (çekirdeksiz ve çekirdekli) değerlendirilmektedir (Anonim 2007). 2008 yılı verilerine göre ülkemiz 300.000 tonluk çekirdeksiz kuru üzüm üretimi ile dünya kuru üzüm üretiminin %36,3'ünü tek başına karşılamakta ve yıllara göre A.B.D ile birlikte ilk sırayı paylaşmaktadır (Çizelge 8) (Özden, 2008). Ülkemizde Sultani olarak çekirdeksiz kuru üzüm üretiminde Manisa ili yıllık 200 000 ton dolayındaki üretimi ile açık ara ilk sıradadır. Bu ilimizi İzmir ve Denizli izlemektedir.

**Çizelge 7. Başlıca çekirdeksiz kuru üzüm üreten ülkelerin üretim değerleri (ton)
(Anonim 2008)**

Sıra	Üretici Ülke	2006	2007	2008
1	Türkiye	274 000	220 000	300 000
2	A.B.D.	265 000	295 000	300 000
3	Şili	1 000	60 000	60 000
4	İran	150 000	120 000	50 000
5	G. Afrika	33 000	40 000	40 000
6	Yunanistan	0	25 000	35 000
7	Arjantin	1 000	23 000	30 000
8	Avustralya	500	12 000	10 000
TOPLAM		724 500	795 000	825 000

Çizelge 8. Türkiye'nin son beş yıllık çekirdeksiz kuru üzüm üretimi (Anonim 2008)

Yıllar	Üretim (Ton)
2004	280 000
2005	250 000
2006	274 000
2007	220 000
2008	300 000

Türkiye'de üretilen kuru üzümün yaklaşık olarak %75'ini çekirdeksiz kuru üzüm oluşturmaktadır. Çekirdeksiz kuru üzüm üretimimizin tamamını, Ege Bölgesinde başta Manisa olmak üzere Denizli ve İzmir illerinde hâkim tek çeşit olarak yetiştirilen, aynı zamanda dünyanın da en tanınmış üzüm çeşidi olan Sultani sağlamaktadır. Bu değerli üzüm çeşidimiz, A.B.D.'nin Kaliforniya eyaleti ile birlikte dünyanın en yoğun bağ alanlarına sahip olan bu bölgemizde, yine dünyanın en kaliteli çekirdeksiz kuru üzümünü vermektedir. Geçmiş yıllarda, pazarlamada yaşanan sıkıntılar nedeniyle yarıya düşen fiyatların son dönemde önemli bir sıçrama yaparak tatmin edici değerlere yükselmesi ile Türk çekirdeksiz kuru üzümünün dünya piyasalarında da hakettiği konuma gelmeye başladığını memnuniyetle görmekteyiz. Hasat dönemlerindeki rekor tahminleri ile o yılki yaş üzüm kalitesine göre şekillenen 7-10 numara çekirdeksiz kuru üzüm taban fiyatının son yıllarda 1.50 TL'nin altına düşmemesi, 2009 yılı rekoru için TARİŞ Üzüm Birliği'nce 01.09.2009 tarihinde 2.00 TL olarak açıklanan avans tutarının 29.10.2009 tarihinde 2.50TL'ye yükseltilmesi, ülkemiz bağıcılığı adına mutluluk vericidir. Diğer yandan, bölgede organik ve natürel kuru üzüm üretiminin de istikrarlı şekilde artış göstermesi olumlu gelişmelerdir. Ancak son yıllarda değişen iklim koşulları ile birlikte bağlarda sulama ve azotlu gübrelemede ölçünün sıkça kaçırılması sonucu, küleme, ölü kol ve gri küf gibi hastalıklar ile salkım güvesi, bağ uyuzu, tripsler ve yaprak pireleri gibi zararlıların kontrolünde güçlük çekildiği için, özellikle insektisit kullanımında aşırıya kaçılması ve aşırı ürünle yükleme, hem olgunluğun gecikmesine ve kuru üzüm randımanının düşmesine (1/5'in bile altına düşebilmektedir) hem de yaş ve kuru üzümde pestisit kalıntı riskinin artmasına neden olmaktadır.

Çekirdekli kuru üzüm üretimi, ülkemize özgü değerlendirme şekillerinden biridir. Dünyada beslenme önerileri ve modellerinde yaşanan değişimler dikkate alındığında, çekirdekli kuru üzüm, dış ticaret için önemli potansiyele sahip ürünlerden biri olarak değerlendirilmelidir. Çekirdekli kuru üzüm üretimi yapılan iller tarım bölgesi olarak farklı bölgeler içerisinde bulunsa da, tarım bölgeleri

arasında ilk sırayı Doğu Akdeniz (Gaziantep ve Kilis) ve Güneydoğu (Adıyaman "Besni ilçesi", Mardin, Diyarbakır) bölgeleri almaktadır.

Bu bölgenin önemli çekirdekli kurutmalık çeşitleri ise; Besni, Rumi, Dımışkı, Kerküş (Beyaz), Sergi Karası ve Horoz Karası'dır (Renkli). Sergi Karası dışındaki çeşitler bandırılarak kurutulmaktadır. Bölgede tümüyle geleneksel yer bağcılığı yapılmaktadır. Özellikle Gaziantep ve Kilis'te bağ, zeytin ve Antepfıstığının bir arada yetiştirildiği üçlü sistem oldukça yaygındır. Bağlarda sulama yapılmamaktadır.

Çekirdekli kuru üzüm üretiminde ikinci önemli bölge Orta Güney tarım bölgesidir. Bu bölgede Nevşehir ve Konya iki önemli üretici il durumundadır. Nevşehir ilinin en önemli çekirdekli kurutmalık çeşidi olan Karadimrit, ilin volkanik tüflerinden oluşan toprak yapısına çok iyi uyum sağlamış olup, yörede 1600 m'yi aşan yüksekliklerde bile ürününü olgunlaştırabilmektedir. Konya ilinde ise Ekşi Kara ve Göğ Üzüm iki önemli yerel çeşittir. Her iki ilde de kurutmalık bağlar sulanmayan geleneksel yer bağı şeklindedir. Elde edilen ürün natürel olarak kurutulmaktadır.

Ülkemizde çekirdekli kurutmalık olarak değerlendirilen bir diğer çeşit, Denizli ilinin Çal ilçesinden adını alan Çal Karası'dır. Çeşit öncelikle şaraplık olarak değerlendirilmekte, bu amaçla değerlendirilemeyen ürün ise kurutulmaktadır. Çal Karası bağları bakımlı yer bağları şeklindedir. Ürün natürel olarak kurutulmaktadır.

Belirtilen bu çeşitlere ilave olarak son yıllarda giderek daha iyi tanınan ve salkımı ile kurutulan Banazı Siyahı, Malatya iline özgü kurutmalık çeşitlerden biri olarak önem kazanmaktadır.

Son yıllarda, özellikle kan yapıcı ve yüksek antioksidan içerikleri nedeniyle sağlıklı beslenme açısından sürekli gündemde olan çekirdekli siyah kuru üzümlere olan talep hissedilir ölçüde artmıştır. Bu bağlamda Gaziantep ve Kilis yöresinde yetiştirilen Horoz Karası'nın (2009 Ekim ayı fiyatı 4.5-6.0 TL) yanısıra, ülkemizin en önemli çekirdekli beyaz kuru üzümü olarak bilinen Besni (Peygamber)'nin (2009 yılı ürünü için başlangıç fiyatı 5.5 TL) yüksek sayılabilecek fiyatlardan alıcı bulmalarına karşın, geçmişte çekirdekli kuru üzümün asıl alıcısı olan TEKEL'in özelleşmesinden sonra, rakı hammaddesi olarak kullanılan yaş ve kuru üzüm fiyatlarının piyasa koşullarına göre oluşması, özellikle Kilis yöresinde yetiştirilen Rumi çeşidi ile Nevşehir yöresinde yetiştirilen Dimrit çeşidine ait kuru üzümlerin pazarlanmasında ciddi sıkıntılara (2009 yılında bu iki çeşidin sumalık yaş üzümleri ancak 25 kuruştan alıcı bulurken, yine sumalık kuru üzümleri için oluşan fiyat ise 1.2-1.5 TL'dir) yol açtığından, bu çeşitlere ait bağ alanları hızla azalmaktadır.

1.2.3. Şaraplık üzümler

Ülkemiz, sofralık ve kurutmalık üzümlerde olduğu gibi yerli ve yabancı kökenli birçok şaraplık üzüm çeşidinin başarı ile yetiştirilmesi için çok elverişli yörelere ve bu yörelerde oldukça yüksek üretim potansiyeline sahip olmasına karşın, dinsel nedenlerle, yıllık üretilen yaklaşık 4 milyon ton yaş üzümün yalnızca %3'lük bölümü (yaklaşık 120 000 ton) şaraba işlenerek 80 milyon litre dolayında şarap üretilmektedir. Üretilen şarabın ise ancak 1/3'ü resmi kayıtlarda yer almaktadır (Çizelge 9).

Çizelge 9. Türkiye'nin şarap üretimi (Anonymous 2009)

Yıllar	Üretim (ton)
2004	26 724
2005	25 982
2006	25 211
2007	21 302

Ülkemizde kaliteli şarap yapımına uygun yerli ve yabancı kökenli üzüm çeşitlerinden özellikle kırmızı şaraplık olanların yetiştiriciliğinde son 20 yıl içinde önemli gelişmeler sağlanmıştır. Bu gelişmeler doğal olarak ülkemizde üretilen şarapların kalitelerinin de yükselmesine katkıda bulunmuştur. Bu bağlamda üç önemli yerli kırmızı şaraplık çeşidimizden Kalecik Karası'nın kendi ekolojisi olan Ankara'nın Kalecik ilçesinin yanı sıra Denizli'nin Güney ilçesinde; Öküzgözü'nün kendi ekolojisi olan Elazığ ve Malatya illerinin yanı sıra İzmir'in Torbalı ve Aliağa ile Denizli'nin Çal ve Güney, Antalya'nın Elmalı ilçeleri ile Gaziantep ve Adıyaman'da ve Boğazkere'nin kendi

ekolojisi olan Diyarbakır'ın Çermik ve Çüngüş ilçelerinin yanı sıra yukarıda Öküzgözü için sözü edilen yörelerde yeni kurulan bağlarla birlikte üretim potansiyelleri önemli ölçüde artmıştır. Bu üç çeşidin yanı sıra, Merzifon Karası ve Foça Karası son yıllarda yeniden keşfedilmiş, Adakarası ise yine ikinci planda kalmıştır. Bu dönemde beyaz şaraba olan talebin önemli ölçüde gerilemesine karşın, ülkemizin iki önemli beyaz şaraplık çeşidi olan Narince Tokat yöresinde, Emir ise Kapadokya yöresinde konumlarını koruyabilmişler, hatta Bornova Misketi'ne gösterilen ilgide artış gözlenmiştir.

Özellikle Fransız kökenli tanınmış kırmızı şaraplık çeşitler de, hızlı bir yükseliş gösteren bu ilgiden nasiplerini fazlasıyla almışlardır. Bu çeşitlerden özellikle Cabernet Sauvignon, Merlot ve Syrah çeşitlerinin farklı klonlarına ait ithal fidanlarla, Tekirdağ'ın Merkez, Şarköy ve Mürefte ilçeleri, Çanakkale'nin Eceabat ilçesi, İzmir'in Urla, Menderes ve Torbalı ilçeleri, Manisa'nın Turgutlu ve Alaşehir ilçeleri, Nevşehir'in Ürgüp ve Gülşehir ilçeleri, Ankara'nın Kalecik ilçesi ve Antalya'nın Elmalı ilçesinde çok sayıda modern bağ kurulmuştur. Bu çeşitleri çok daha sınırlı bağ alanlarına sahip Cabernet Franc, Grenache, Carignan, Cinsaut, Cot ve Sangiovese gibi çeşitler izlemektedir. Bu bağların çoğunluğu ülkemizde faaliyet gösteren şarapçılık firmalarının kendi bağlarıdır. Hemen tümü modern yetiştirme tekniğine uygun olarak kurulan ve yetiştirilen bu bağlarda, yarı sık, (dekara 300-500 omca) ve sık (dekara 500-1000 omca) dikim sistemleri uygulanmıştır. Kırmızı çeşitler düzeyinde olmasa bile yine iki tanınmış beyaz şaraplık Fransız çeşidi (Chardonnay ve Sauvignon Blanc) ile de Trakya, Ege, Kapadokya ve Batı Akdeniz yörelerinde önemli sayılabilecek bağlar kurulmuştur.

Şaraplık üzüm üreticilerinin bu mutlu dönemi, 2005 yılı başından itibaren yerini kaygılı ve karamsar bir sürece bırakmıştır. Çünkü 2005 yılı başında şaraba uygulanan maktu ÖTV'nin %118,7 gibi akıl almaz bir oranda artırılması, son 15 yıllık dönemde hızlı bir gelişme süreci yaşayan sektörde adeta şok etkisi yaratmıştır. Buna göre şarabın litresine uygulanan toplam vergi 3.28 YTL'ye yükseltilmiştir. Bu uygulama, özellikle orta gelir grubuna hitabeden sofraya şarabına olan talebi olumsuz yönde etkilemiştir. Bu olumsuz durum, daha ilk yıldan başlayarak şaraplık üzüm fiyatlarını da etkilemeye başlamış, fiyatlar 2005'de %25, 2006'da ise %40-50 oranında düştüğü gibi, üretici bu fiyatlarla bile özümünü pazarlarken ciddi zorluklar yaşamaya başlamıştır. Bu arada ithalat baskısını da hissetmeye başlayan sektör, bir yandan yüksek vergiden kaynaklanan talep daralmasının yarattığı zorlukları aşmaya, öte yandan şarap üretimini ve satışını tümüyle kayıt altına almayı amaçlayan ve satışta bandrol uygulamasını başlatan düzenlemeye uyum sağlamaya çalışırken, 2008 yılında dünya ekonomisini alt üst eden küresel krizin etkisiyle daha da sıkıntılı bir döneme girmiştir. Bu arada 4 Şubat 2008 tarihli ve 2008/13210 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile şaraba uygulanan ÖTV'nin %46,6 oranında indirilmesi ve böylece şarabın litresine uygulanan asgari maktu verginin 1.75 YTL'ye düşürülmesi bile bir rahatlama getirmemiştir.

Şarapçılık sektörünün halen içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan en fazla şaraplık üzüm üreticileri zarar görmektedir. Kalecik Karası başta olmak üzere Cabernet Sauvignon, Merlot ve Syrah gibi yabancı kırmızı şaraplık çeşitlerin 1-1.5 Dolar; Öküzgözü ve Boğazkere'nin ise 0.9-1.0 YTL'den sorunsuz alıcı bulunduğu dönemlerde büyük heves ve masrafla kurulan bağlar, son birkaç yıldır ürünlerin değerlendirilmesinde yaşanan büyük zorluklar nedeniyle hayal kırıklığı yaşatmaktadır. Bazı üreticiler ürünlerini çok düşük fiyatlarla elden çıkarmaya bile razı olmakta, bazıları zorunlu olarak pekmez vb. ürünlere işlemekte, bazıları ise hiç bir şekilde değerlendiremediği için dalında bırakmaktadır. Bu yıl (2009) üreticiler için her yıldan daha kötü geçmiştir. Özellikle kaliteli kırmızı şaraplık yerli (Kalecik Karası, Öküzgözü, Boğazkere) ve yabancı kökenli (Cabernet Sauvignon, Merlot ve Syrah) üzüm çeşitleri 30-60 kuruşa kısmen alıcı bulabilmiştir. Hatta özellikle Elazığ ilinde yaygın olarak yetiştirilen Öküzgözü çeşidine ait ürünün önemli bir bölümünün bağda kaldığı bildirilmektedir.

Geçmiş yılların aksine, kaliteli beyaz şaraplık çeşitlerde, kendi ekolojileri dışında yeni bağlar kurularak ürün arzında şişme yaşanmadığı için, son yıllarda fiyatlarda fazla bir azalma olmamıştır. Örnek olarak bu yıl Narince ve Emir 50, Chardonnay ve Sauvignon Blanc 80-85, Bornova Misketi ise 90-100 kuruştan alıcı bulmuştur.

1.2.4. Şıralık üzümler

Ülkemizde üretilen yaş üzümün yaklaşık %10'unun şırası değişik tipte pekmez, sucuk (orcık), pestil (bastık), köfter, muska, tarhana vb. ürünlere işlenerek, sınırlı bir bölümü ise sirke, şıra, üzüm suyu ve hardaliye yapılarak değerlendirilmektedir. Tüm bağ bölgelerinde yaygın olarak üretilen ve ülkemizin bütününde, hatta yurt dışında yaşayan yurttaşlarımızca da sevilerek tüketilen bu ürünlerin üretiminde kullanılan başlıca üzüm çeşitleri Sultani (Ege), Yapıncak (Tekirdağ), Beylerce (Bilecik), Fesleğen "Feslikan" (Sivrihisar), Çiftlik (Karabük), Gülüzümü (Ankara), Hasandede (Kırıkkale), Mercan (Amasya), Sungurlu (Çorum), Narince (Tokat), Karadimrit, Emir (Nevşehir), Kureyş, Köhnü, Öküzgözü (Malatya, Elazığ), Mazrani (Diyarbakır, Mardin), Dökülgen (Gaziantep, Kilis) ve Kabarcık (Kahramanmaraş)'tır. Ülkemizin ve dünyanın en önemli üzüm çeşidi olan Sultani'nin yetiştirildiği Manisa, İzmir ve Denizli illeri dışında kalan yörelerdeki şıralık bağların hemen tamamı, yörelere özgü farklı şekiller söz konusu olmakla birlikte, çekirdekli kuru üzüm bağlarında olduğu gibi düzensiz ve sık aralıklarla kurulmuş, susuz yer bağlarıdır.

1.3. Sertifikalı Fidan Üretimi ve Dış Ticareti

Ülkemizin 2004- 2008 yılları arasındaki son beş yıllık döneme ait sertifikalı asma fidanı üretim değerleri Çizelge 10'da, aynı döneme ait ithalat ve ihracat değerleri ise Çizelge 11'de görülmektedir.

1.3.1. Sertifikalı fidan üretimi

Ülkemizde 2004 - 2008 yıllarını kapsayan son beş yıllık dönemde %3,3'ü kamu (457 502 adet) ve %96,7'si özel kuruluşlarca (13 370 757 adet) olmak üzere 13 829 259 adet aşılı ; %12,5'i kamu (538 350 adet) ve %87, 5'i özel kuruluşlarca (3 762 700 adet) olmak üzere 4 301 050 adet aşısız (Amerikan) olmak üzere toplam 18 130 309 adet sertifikalı asma fidanı üretilmiştir (Çizelge 10). Üretilen fidanların %76,3'ü aşılı, %23,7'si ise aşısızdır. 2004 yılında adeta dibe vuran sektörde son beş yıl içinde en yüksek aşılı fidan üretimi (5 179 290 adet) 2006 yılında gerçekleşmiş, bunu 2007 yılı (4 837 120 adet) izlemiştir. 2008 yılında aşılı fidan üretiminin 2007 yılına göre %42,0, aşısız fidan üretiminin ise %68,5 oranında azalmış olması dikkat çekicidir. Diğer yandan, son üç yılda kamu sektörünün payının adeta sembolik düzeylere indiği görülmektedir.

1.3.2. Sertifikalı fidan ithalatı ve ihracatı

Son beş yılda ülkemizin asma fidanı ithalat ve ihracat değerlerine bakıldığında, ihracatımızın ya hiç olmadığı, ya da sembolik düzeylerde kaldığını ifade eden, son derece olumsuz bir tablo ile karşılaşılmaktadır (Çizelge 11). Buna karşılık, 2004-2008 yıllarını kapsayan son beş yıl içinde, başta Fransa olmak üzere Avrupa'dan, tamamına yakını aşılı 5 632 629 adet asma fidanı ithal edilmiş ve karşılığında 6 563 124 € (30. 10. 2009 kuruna göre 14 438 873 TL) döviz ödenmiştir. Buna göre 2004- 2008 döneminde ülkemizde üretilen sertifikalı aşılı asma fidanının %40,7'si kadar aşılı asma fidanı ithal edilirken, yalnızca 2008 yılında ihraç edilen 2000 aşılı fidan karşılığında 4000 € (8800 TL) gelir elde edilmiştir.

Çizelge 10. Sertifikalı asma fidanı üretimi

	2004		2005		2006		2007		2008		Toplam	
	Aşılı	Aşısız	Aşılı	Aşısız	Aşılı	Aşısız	Aşılı	Aşısız	Aşılı	Aşısız	Aşılı	Aşısız
Kamu	73 000	320 550	58 150	217 800	77 750	-	85 650	-	162 852	-	457 502	538 350
%	67,5	100,0	5,0	19,7	1,5	-	1,8	-	6,4	-	33,0	12,5
Özel	35 250	-	1 115 912	885 000	5 101 540	1 142 200	4 751 470	1 320 000	2 366 685	415 500	13 370 757	3 762 700
%	32,5	-	95,0	80,3	98,5	100,0	98,2	100,0	100,0	100,0	96,7	87,5
Toplam	108 250	320 550	1 174 062	1 102 800	5 179 290	1 142 200	4 837 120	1 320 000	2 529 537	415 500	13 828 259	4 301 050

Çizelge 11. Asma fidanı dış ticareti

	2004		2005		2006		2007		2008		Toplam	
	Miktar (Adet)	Değer (€)	Miktar (Adet)	Değer (€)	Miktar (Adet)	Değer (€)	Miktar (Adet)	Değer (€)	Miktar (Adet)	Değer (€)	Miktar (Adet)	Değer (€)
İthalat	546453	646679	509119	966200	1925400	1475573	2019478	2795928	636179	678750	5632629	6563124
İhracat	-	-	-	-	-	-	-	-	2000	4000	2000	4000

1.4. Asma Gen Potansiyeli

Akdeniz ve Yakınoğu gen merkezlerinin üzerinde yer alan, bağcılık için son derece uygun iklim ve toprak koşullarına sahip olan Anadolu; hem yabancı asma (*Vitis vinifera ssp sylvestris*), hem de kùltür asmasına (*Vitis vinifera ssp. Sativa*) ait çok zengin bir asma gen potansiyeline ve yaklaşık 6000 yıllık bir bağcılık kùltürüne sahip olup, aynı zamanda asmanın en önemli türü olan *Vitis vinifera* L.'nin gen merkezi ve kùltüre alındığı yöre olarak kabul edilmektedir (Çelik ve ark., 1998).

1.4.1. Yabancı asmaya (*Vitis vinifera ssp. Sylvestris*) ait gen potansiyeli

Son yıllarda, ÷lkemizin farklı bölgelerindeki yabancı asma popülasyonlarının koruma altına alınması amacıyla bazı kuruluşlarda koleksiyon bağları oluşturulmaya başlanmıştır. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakùltesi Bahçe Bitkileri Bölümünce Antalya ili sınırları içerisinde toplanan 50 tip 2002 yılında, Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakùltesi Bahçe Bitkileri Bölümünce Ege Bölgesi ve ağırlıklı olarak Edremit Körfezi çevresinden, Batı-Akdeniz bölgesinde Fethiye çevresinden, Karadeniz Bölgesinde ise ağırlıklı olarak Samsun ve Ordu illerinden toplanan 40 tip yine 2002 yılında koleksiyona aktarılmıştır. Diğer yandan, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakùltesi Bahçe Bitkileri Bölümünce 2008 yılında Akdeniz Bölgesi (Anamur), Ege Bölgesi (Fethiye) ve Marmara Bölgesinden (Gökçeada) toplanan 60 tip fidan haline getirilerek 2010 Mart ayında koleksiyon parseline dikilecek duruma getirilmiştir. Ayrıca, bu popülasyonları oluşturan genotiplerin tanımlanmasına yönelik çalışmalara da devam edilmektedir (Ağaoğlu ve ark.,1998, Söylemezoğlu ve ark., 1998, Arroyo-Garcia ve ark., 2006).

1.4.2. Kùltür asmasına (*Vitis vinifera ssp. Sativa*) ait gen potansiyeli

Anadolu'nun Kuzeydoğu bölümünü de içerisinde alan Karadeniz-Hazar Denizi arasındaki Kafkasya geçiş bölgesi (Transcaucasia), kùltür (*Vitis vinifera ssp. Sativa*) ve yabancı (*Vitis vinifera ssp. Sylvestris*) asmanın gen merkezi olarak bilinmektedir (McGovern, 2003). Arkeolojik bulgulara ve bölgedeki mevcut asma gen potansiyelinin zenginliğine dayandırılan bu hipotezler, moleküler genetik çalışmalarla da kanıtlanmıştır. Yaklaşık 10 ÷lkeden 1201 kùltür çeşidi ve yabancı asma üzerinde yürütölen kloroplast SSR (kpSSR) analizleri sonucunda, Anadolu'nun bağcılık kùltürünün merkezlerinden biri olduğu ve yabancı asma popülasyonu çeşitliliğinin de en fazla bu bölgede bulunduğu belirlenmiştir (Arroyo-Garcia ve ark., 2006).

1.4.2.1. Çeşit koleksiyonları

Dünyada saptanan 18.500 üzüm çeşidinin yaklaşık %70'i koleksiyonlarda yer almaktadır (Dettweiler ve Eibach, 2003). ÷lkemizde çeşit koleksiyonlarının oluşturulmasına yönelik çalışmalar büyük ölçüde tamamlanarak Tekirdağ Bağcılık Araştırma Enstitüsü bünyesinde 1150 üzüm çeşidini içeren 'Milli Koleksiyon Bağı' kurulmuştur. Önceki yıllarda tamamlanan ampelografik çalışmalara ek olarak son beş yılda Enstitü tarafından Milli Koleksiyon Bağı'nın yenilenmesi çalışmaları da tamamlanmıştır. Yine aynı dönemde koleksiyondaki çeşitlerin üzüm suyuna uygunluk değerlerinin belirlenmesi, erkenci ve geççi çekirdeksizlik ıslahı, koleksiyona yeni çeşitlerin eklenmesi (Artvin ve Muğla bölgesinden) çalışmaları da gerçekleştirilmiştir. Koleksiyonun DNA düzeyinde tanımlanmasına yönelik bazı araştırmaların (Ergöl ve ark., 2002, 2006b, şelli ve ark., 2007) yanısıra, 1150 çeşidin SSR (Simple Sequence Repeats) markörler kullanılarak tanımlanmasına yönelik Ankara Üniversitesi Biyoteknoloji Enstitüsü yöneticiliğinde 2006 yılında Tarım ve Köy işleri Bakanlığı ve TÜBİTAK-KAMAG Kurum Projesi (Proje No: 105 G 078) halen yürütölmektedir. 2010 yılında tamamlanacak olan bu proje ile, koleksiyonun tamamının 20 SSR lokusu ile veri tabanları oluşturulacak ve böylece hem çeşit koruma hem de uluslararası veri karşılaştırma mümkün olacaktır (Ergöl ve ark., 2006a).

Ayrıca ÷lkemizde " Milli Koleksiyon Bağı " dışında, ikinci koleksiyon özelliğini taşıyan ve genellikle 100-200 çeşidi içeren koleksiyonlar (Manisa Bağcılık Araştırma Enstitüsü, Ankara Üniversitesi Kalecik Bağcılık Araştırma İstasyonu koleksiyonları gibi) geliştirilme aşamasındadır.

1.4.2.2. Çeşit ve anaç standardizasyonu

Ülkemizde ticari olarak yetiştirilen ve standart kabul edilebilecek niteliklere sahip üzüm çeşidi sayısı 70-80 dolayındadır (Çelik ve ark.,1998, Çelik, 2006). Diğer yandan ülkemizin değişik bölgelerinde yaygın olarak kullanılan asma anaçlarının sayısı 6'dır (41B, 5BB, 1103P, 99R, Rup. du Lot). Ancak çeşit ve anaç standardizasyonu dinamik bir yapı göstermektedir. Çeşit sayısı tüketici tercihlerine, anaç sayısı ise bağ bölgelerinin iklim ve toprak özelliklerine göre değişebilmektedir. Bölgelere uygun çeşit ve anaç standardizasyonun sağlanması durumunda, birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de adına doğru çoğaltma materyali üretimindeki süreklilik için DNA düzeyindeki tanımlamalar önerilmektedir. Bu amaçla birçok ülkede; 6 SSR lokusunun (VVS2, VVMD5, VVMD7, VVMD27, ZAG62, ZAG79) ortak kullanımı ile anaç veri tabanları karşılaştırılmakta ve bir standardizasyona gidilmektedir (This ve ark., 2004).

1.4.2.3. Klon seleksiyonu çalışmaları

Bağcılıkta ticari öneme sahip üzüm çeşitlerinin verim ve kalite performanslarının kalıcı (kalıtsal) olarak yükseltilmesi, ancak klon seleksiyonu ile mümkündür. 1978 yılından beri ağırlıklı olarak Tekirdağ ve Manisa Bağcılık Araştırma Enstitüleri ile Yalova Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü'nün yanısıra, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri Bölümü ve Erzincan Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü'nce yürütülen ve 3 aşamalı olarak 18-20 yıl süren ortak yöntemin ıslah edilerek kısaltılması amacıyla, 12-13 Mayıs 2006 tarihlerinde Manisa'da yapılan çalışma grubu toplantısında alınan kararlar, bu konuda bir dönüm noktası ve yeni bir başlangıç olarak kabul edilebilir. Ülkemizde bugüne kadar tamamlanan klon seleksiyonu çalışmaları ve seçilen klonlar Çizelge 12'de verilmiştir.

1.4.2.4. Melezleme ıslahı çalışmaları

Yalova Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü'nde 1973 yılında başlatılan "Melezleme Yolu ile Yeni Sofralık Üzüm Çeşitlerinin Elde Edilmesi" projesinin ilk aşaması 1995 yılında tamamlanmış ve 7 çeşit tescillenerek ülkemiz bağcılığına kazandırılmıştır. Bu Projenin devam eden ikinci aşamasında seçilen 12 çeşit adayının farklı ekolojilere adaptasyonunda son aşamaya gelinmiştir.

Tekirdağ Bağcılık Araştırma Enstitüsü'nce tescil edilen 5 çeşidin yanı sıra, daha sonra seçilen 4 yeni çeşit adayının tesciline esas olmak üzere, performans belirleme çalışmaları sürdürülmektedir. Aynı kapsamda, külleme ve mildiyö hastalıklarına dayanıklılık ıslahı üzerinde 1986 yılında Tekirdağ Bağcılık Araştırma Enstitüsü'nde başlatılan proje halen sürmektedir.

Manisa Bağcılık Araştırma Enstitüsü'nce melezleme yoluyla yeni çeşit geliştirilmesi çalışmalarına 2001 yılında başlanmış olup, ilk olarak klasik melezleme+embriyo kültürü yöntemiyle Sultani Çekirdeksiz çeşidinin ana ebeveyn olarak kullanıldığı çalışmalar yapılmıştır. 2005 yılında çekirdekli çeşitlerle başlatılan melezleme çalışmaları sonucunda elde edilen melezlerin değerlendirilmesine 2008 yılında başlanmıştır.

Moleküler teknikler sayesinde bir üzüm çeşidinde var olan bir karakterin başka bir bireye rekombinant DNA metodu ile transferi mümkün olmaktadır. Bu yöntem ile kaliteli tane yapısını kontrol eden, çevresel ve fizyolojik stres faktörlerine karşı tolerans sağlayan ve hastalıklara karşı toleransı kontrol eden genlerin tek bireyde toplanması sağlanabilmektedir.

Ülkemizde ıslah çalışmalarına ağırlık verilerek elde edilen sonuçların etkin bir biçimde üretime aktarılması, bağcılıkta kalite ve verim artışına önemli katkılar sağlayacaktır. Dünya pazarlarında hızla değişen daha kaliteli çeşit ihtiyacını karşılayabilmek, ancak bu şekilde mümkün olabilecektir. Ülkemizin dünya sofralık, kurutulmalık ve hatta şaraplık üzüm pazarından daha büyük pay almasında melezleme ıslahı ve klon seleksiyonu çalışmalarının büyük önemi vardır. Bu amaçla AR-GE için ayrılan kaynağın artırılması gerekmektedir.

Çizelge 12. Ülkemizde klon seleksiyonu tamamlanan çeşitler ve seçilen klonlar

Seleksiyonu Yapan Kuruluş	Üzüm Çeşidi	Değerlendirme Şekli	Seçilen Klonlar
Manisa Bağcılık Araştırma Enstitüsü	Osmancık	Sofralık	39,26,40,21,38
	Pembe Gemre	Sofralık	6,11,12
	İpek (Pek)	Sofralık	4,13,25
	Sultani Çekirdeksiz	Sofralık	33
	Yuvarlak Çekirdeksiz	Kurutmalık	5,7,8
	Razakı	Sofralık	16,21,18
	Çal Karası	Kurutmalık, Şıralık, Şaraplık	1,10,12,18,29
	41 B	Anaçlık	8,13
	420 A	Anaçlık	13,19
olmak üzere toplam	olmak üzere toplam	olmak üzere toplam	olmak üzere toplam
	Bozcaada Çavuşu	Sofralık	98,275,161
	Hafızali	Sofralık	20,185,293
	Hamburg Misketi	Sofralık	58,13,6
	Kozak Beyazı	Sofralık	292,270,,222
	Clairette	Şaraplık	124,156,377
	Gamay	Şaraplık	192,365,212
	Karasakız	Şaraplık	7,160,64,103
	Papazkarası	Şaraplık	289,194,207
	Semillon	Şaraplık	225,197,171,169
	Yapıncak	Şaraplık	175,132,13
	Ada Karası	Şaraplık	146,153,157
	Kozak Siyahı	Şaraplık	181,198,250
	Cinsaut	Şaraplık	357,389,434
	Rupestris du lot	Anaçlık	105
	99 R	Anaçlık	20
	110 R	Anaçlık	19,20,26,30,31
	1103 P	Anaçlık	5/5,8/5,17/16/24/14
	5 BB	Anaçlık	59,56,72,61
5C	Anaçlık	11/19,18/4	
Yalova Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü	Beyaz Çavuş	Sofralık	13,36,41
	Hamburg Misketi	Sofralık	52,58
	Razakı	Sofralık	1,65,73
	Hafızali	Sofralık	6,9,18
	Beylerce	Sofralık, Şaraplık	32,59
	Erenköy Beyazı	Sofralık	27,29
	Değirmendere Siyahı	Sofralık	58,59
	Müşküle	Sofralık	6,31,80
Bilecik İrikarası	Sofralık	107	
Erzincan Bahçe Kült. Araştırma Enstitüsü	Karaerik	Sofralık	13,15,18,19,23,30
Ankara Üniversitesi Ziraat Fak. Bahçe Bitkileri Bölümü	Kalecik Karası	Şaraplık	9,13,15

1.5. Organik (Ekolojik) Bağcılık

Organik tarım potansiyeli bakımından Dünya'nın önemli ülkeleri arasında kabul edilen ülkemizde bu konudaki uygulamalar 1985 yılında Avrupa ülkelerinin organik kuru üzüm talepleriyle başlamıştır (Altındişli, 2000). Halen ülkemizde üzümün de içerisinde bulunduğu 247 farklı ürünle 14 926 çiftçi tarafından toplam 166 883 ha alanda 530 225 ton organik ürün üretilmektedir (Anonim, 2009).

Ülkemizde organik tarım faaliyetleri, 3 Aralık 2004 tarih ve 25659 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Organik Tarım Kanunu" ve bu kanun gereğince 10.06.2005 tarih ve 25841 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik" hükümlerine göre yürütülmektedir (Engiz, 2007). Ülkemizde organik tarım faaliyetlerinin yürütülmesinde, Tarım Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş, çoğunluğu İzmir'de bulunan 13 kontrol ve sertifikasyon kuruluşu görev yapmaktadır.

Son beş yıllık dönemde, 2004 yılındaki geçiş süresi dâhil, 378 803 ton ile başlayan toplam organik üretimimiz, 2008 yılında %29 artışla 530 225 ton'a yükselmiştir. Bu üretim içerisinde üzüm önemli bir paya sahiptir. Şu anda ülkemizdeki toplam organik üretimin %4.28'ini organik üzüm oluşturmaktadır. Organik üzüm üretimimiz 2004 yılında 13 987 ton ile başlamış, 2008 yılında %38.3 artışla 22 669 ton'a yükselmiştir. Bu üretimin %70'ini çekirdeksiz kuru üzüm, bunun da %80'ini en önemli çeşit olan Sultani oluşturmaktadır. Organik üzüm üretimimiz, 2008 yılı itibarıyla toplam üzüm üretimimiz (3 918 442 ton) içerisinde %0,58'lik bir paya sahiptir (Çizelge 13).

Çekirdeksiz organik kuru üzüm üretiminin tamamına yakını Manisa (12 394 ton) ve İzmir (5 555 ton) illerimizde gerçekleştirilmektedir. Bu illerimizi Mersin, Çanakkale, Denizli, Aydın, Niğde, Tekirdağ, İstanbul ve Gaziantep izlemektedir. Ülkemizde organik olarak üretilen üzümün büyük bir kısmı ihraç edilmektedir. Ege İhracatçı Birlikleri kayıtlarına göre 2007 yılında başta Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere Almanya, Fransa, İtalya, Danimarka, İsveç, Hollanda gibi ülkelere tamamına yakını çekirdeksiz kuru üzüm olmak üzere toplam 1 374 773 (kg) organik üzüm ihracatı gerçekleştirilmiş ve 2 617 764 \$ gelir elde edilmiştir.

Çizelge 13. Organik üzüm üretiminin toplam üzüm üretimi ve toplam organik üretim içerisindeki payı (Anonim 2009)

Yıllar	Toplam Üzüm Üretimi (Ton)	Organik Üzüm Üretimi (Ton)	%	Toplam Organik Üretim (Ton)	Organik Üzüm Üretimi (Ton)	%
2004	3 500 000	13 987	0,40	378 803	13 987	3,69
2005	3 850 000	15 156	0,39	421 934	15 156	3,59
2006	4 000 063	16 668	0,42	458 095	16 668	3,64
2007	3 612 781	15 509	0,43	568 128	15 509	2,73
2008	3 918 442	22 669	0,58	530 225	22 669	4,28

1.6. Ürünün Değerlendirilmesi

1.6.1. İç tüketim

TÜİK'in 2008 yılı verilerine göre, ülkemiz 482 789 ha bağ alanına sahip olup, toplam 3 918 442 ton üzüm üretilmiştir. Üretilen üzümün %50,3'ü sofralık, %37,7'si kurutmalık ve % 12,0'si şıralık-şaraplık olarak değerlendirilmektedir. Çekirdeklilik durumuna göre yapılan bir sınıflandırmada ise, Türkiye'de üretilen üzümlerin yaklaşık %38,0'i çekirdekli sofralık, %12,3'ü çekirdeksiz sofralık, %29,5'i çekirdeksiz kurutmalık, % 8,2'si çekirdekli kurutmalık ve %12,0'i ise şıralık-şaraplık çeşitlerdir (Anonim, 2009).

Yıllık üretimin yaklaşık olarak %75'i yurt içinde tüketilmektedir. Bu durum, Türkiye bağcılığının içe dönük yapısının sürdürdüğünü göstermektedir. Tüm değerlendirme şekillerinin toplamı olarak, kişi başına yıllık üzüm tüketimi 45 kg dolayındadır.

TÜİK tarafından 2003 yılında 25.764 aileye uygulanan Hane Halkı Bütçe Anketi sonuçlarına göre, hane halkı başına sofralık üzüm tüketimi aylık 1,44 kg, yıllık 17,28 kg olarak hesaplanmıştır (Akbaş ve ark., 2008).

Türkiye’de üretilen üzümler, çoğunlukla kuru ve yaş olarak tüketilmekle birlikte, önemli bir miktarı da, pekmez, sucuk, pestil, köfter gibi ürünlere ya da başta şarap ve rakı olmak üzere alkollü içkilere, ayrıca üzüm suyu ve sirkeye işlenerek değerlendirilmektedir. Sofralık, şıralık, şaraplık ve çekirdekli kuru üzüm üretiminin yaklaşık %90’ı yurt içinde tüketilirken, çekirdeksiz kuru üzüm üretiminin yaklaşık %75’i ihraç edilmektedir.

Ülkemizde üzüm yaprağı, geleneksel olarak önemli bir tüketim potansiyeline sahiptir. İlbaharda sürgünlerin henüz taze olduğu dönemlerde toplanan asma yaprakları, hem taze hem de salamura yapılarak sarma yapımında değerlendirilmektedir. Sarmalık yaprak üretimi için ince, tüysüz, lifsiz, ince damarlı, az dilimli ve damakta ekşimsi bir tat bırakan çeşitler tercih edilmektedir. Bu nitelikleri ile en önemli sarmalık çeşidimiz Sultani’dir. Bu nedenle, sarmalık yaprak üretimi, Ege Bölgesi için önemli bir ek gelir kaynağıdır. Aynı durum, Tokat yöresi için de geçerlidir. Hatta bu yörenin en önemli şaraplık ve şıralık üzüm çeşidi olan Narince’nin, daha çok yaprakları için yetiştirildiği bile söylenebilir. Bunların yanı sıra, Trakya’da özellikle Tekirdağ ilinde yetiştirilen Yapıncak üzüm çeşidinin yaprakları da yaygın olarak bu amaçla değerlendirilmektedir (Çelik ve ark., 2005).

1.6.2. Dış ticaret

1.6.2.1. İhracat

Ülkemizin üzüm ve şarap ihracatından elde ettiği gelir, 2004 (333, 5 milyon dolar) - 2008 (526,9 milyon dolar) arasındaki son beş yıllık dönemde %58 oranında artış göstermiştir. 2008 yılı itibariyle bağcılık sektörüne ait ihracat değeri, tarım ve hayvancılık sektörüne ait ihracat gelirinin %13,4’üne, genel ihracat gelirinin %0,4’üne karşılık gelmektedir. Aynı ürünlere ait ithalat değerlerinde 2004 (3, 6 milyon dolar) - 2007 (7,2 milyon dolar) arasındaki dört yıllık dönemde %50 artış görülmüştür. Sofralık ve çekirdeksiz kuru üzüm ve şarabın dış ticaret yönüyle bu dönemde gösterdiği gelişmeler aşağıda özetlenmiştir.

Sofralık üzüm

Yıllar itibariyle 1,5-2 milyon ton arasında değişen sofralık üzüm üretimimizin, yaklaşık %10’una karşılık gelen 150-200 bin tonu ihraç edilmektedir. Sofralık üzüm ihracatımızın son yıllarda hem miktar hem de değer olarak önemli sayılabilecek bir artış gösterdiği gözlenmektedir. 2008 yılı itibariyle ihraç edilen 202.114 ton sofralık üzümün 169,4 milyon dolar döviz geliri sağlanmıştır (Çizelge 14). İhracatın miktar ve değer olarak artışının yanında 2007 ve 2008 yıllarında ihraç edilen üzümün birim fiyatında da %50’ye yaklaşan önemli artışların gerçekleşmesi sevindiricidir.

Çizelge 14. Sofralık üzüm ihracatının değişimi (Anonim 2009)

Yıllar	Miktar (Ton)	Değer (1000\$)	Birim Fiyatı (Ton/\$)
2004	159 310	81 747	513 13
2005	155 604	91 361	587 14
2006	144 454	79 724	551 90
2007	155 278	118 233	761 43
2008	202 114	169 411	838 20

Sofralık üzüm ihracatımızda da hâkim çeşit Sultani’dir. Bu çeşidin 2004-2008 yılları arasındaki sofralık üzüm ihracatındaki payı %86- %95 arasında değişmektedir. Ancak 2006 yılından itibaren henüz düşük miktarlarda olsa da Perlette, Horoz Karası, Yalova İncisi ve Hatun Parmağı çeşitlerinin de ihraç edilmeye başlanması önemli sayılmalıdır.

Ülkeler ve taleplerine yönelik bir değerlendirme yaptığımızda, özellikle 2007 ve 2008 yıllarında; daha yüksek fiyatla üzüm ihraç ettiğimiz Almanya, Avusturya, İngiltere, Hollanda ve Belçika'nın Sultani'yi daha fazla tercih ettikleri, ihracatımızın giderek arttığı, fakat fiyatların daha düşük olduğu Rusya, Ukrayna, Bulgaristan ve Beyaz Rusya'nın ise çeşit konusunda çok seçici olmadıkları anlaşılmaktadır (Kiracı ve ark., 2009). Buna göre Sultani üzerinden sofralık üzüm ihracatının daha kolay ve karlı olarak artırılabilceği gerçeğinden hareket edilmesi gerektiği söylenebilir.

Çekirdeksiz kuru üzüm

Türkiye'nin 2008 yılı kuru üzüm ihracatı, 199.234 bin ton olup, karşılığında 349 539 milyon dolar gelir elde edilmiştir (Çizelge 15). Bu değer, son beş yılın en düşük miktarı olsa da, ürünün birim fiyatındaki artış sonucu daha yüksek bir gelir elde edilmiştir.

Çizelge 15. Son beş yıllık çekirdeksiz kuru üzüm ihracatı (Anonim 2008)

Yıl	Miktar (Ton)	Değer (1.000 \$)
2004	211 893	231 400
2005	226 597	239 728
2006	244 212	289 230
2007	240 599	316 827
2008	199 234	349 539

Türkiye'den 2008 yılında 80'in üzerinde ülkeye kuru üzüm ihraç edilmiştir. En önemli alıcılar, başta İngiltere, Almanya, Hollanda, İtalya ve Fransa olmak üzere AB ülkeleridir.

Şarap

Ülkemizin şarap ihracatı sembolik düzeyde kalmaktadır. Ülkemizin şarap ihracatında miktar olarak 2004 yılına (4 533 ton) göre 2007 yılında (5 738 ton) sınırlı bir artış olmakla birlikte, elde edilen gelir aynı oranda düşmüştür (Çizelge 16).

Çizelge 16. Son yıllara ait şarap ihracatı (Anonymous 2009)

Yıllar	Şarap İhracatı	
2004	Miktar (1 000 litre)	4 353
	1000 \$	7 842
2005	Miktar (1 000 litre)	4 442
	1000 \$	8 379
2006	Miktar (1 000 litre)	6 269
	1000 \$	6 757
2007	Miktar (1 000 litre)	5 708
	1000 \$	6 719

1.6.2.2. İthalat

2004-2007 yılları arasında bağcılık sektörüne ait ithalat değerleri Çizelge 17'de verilmiştir. Sektöre ait ihracat değerleri ile kıyaslandığında ithalat değerlerinin sembolik düzeylerde olduğu söylenebilir. Bu dönemde ithalat giderleri yaklaşık %50 oranında artmıştır.

Çizelge 17. Bağcılık sektörüne ait ithalat değerleri (Anonymous 2009)

Yıllar		2004	2005	2006	2007
Sofralık üzüm	Miktar (Ton)	176	162	417	415
	1000 \$	158	170	461	536
Kuru üzüm	Miktar (Ton)	1 739	4 423	5 260	4 811
	1000 \$	1 913	2 833	3 273	3 302
Şarap	Miktar (Ton)	921	1 351	1 573	1 219
	1000 \$	1 550	2 634	3 238	3 312
Toplam	Miktar (Ton)	2 836	5 936	7 250	6 445
	1000 \$	3 621	5 637	6 972	7 150

1.7. Mevzuat

Son beş yıllık dönemde hem genel anlamda tarım ve bitkisel üretim, hem de bağcılık alanında önemli yasal mevzuat düzenlemeleri yapılmıştır. Bu düzenlemeler tarih sırasına göre aşağıda verilmiştir.

Tarım Sigortaları Kanunu (Kanun No: 5363, Kabul Tarihi: 14.06.2005)

Üreticilerin yasada belirtilen riskler nedeniyle uğrayacağı zararların tazmin edilmesini sağlamak üzere, tarım sigortaları uygulamasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Tarım Kanunu (Kanun No: 5488, Kabul Tarihi: 18.04.2006)

Tarım sektörünün ve kırsal alanın, kalkınma plan ve stratejileri doğrultusunda geliştirilmesi ve desteklenmesi için gerekli politikaların belirlenmesi ve düzenlemelerin yapılmasını amaçlamaktadır.

Tohumculuk Kanunu (Kanun No: 5553, Kabul Tarihi: 31.10.2006)

Bitkisel üretimde verim ve kaliteyi yükseltmek, tohumlulara kalite güvencesi sağlamak, tohumluk üretim ve ticareti ile ilgili düzenlemeleri yapmak, tohumluk sektörünün yeniden yapılandırılması ve geliştirilmesi için gerekli olan düzenlemelerin gerçekleştirilmesini amaçlamaktadır.

Bağcılık Yönetmeliği (30.12.2006 tarihli ve 26 392 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.)

Bağcılığa uygun coğrafi bölgelerin belirlenmesini, bağ alanları ile asma ve üzümde elde edilen ürünlerin çeşit ve miktarlarının tespitini, planlanmasını, kaliteli ve sağlıklı ürün yetiştirme ve işleme yönelik önlemlerin alınmasını, sertifikalı asma fidanı üretimini ve bu fidanlarla bağ tesisinin teşvik edilmesini, üretici, işleyici ve ticaretini yapanların kayıt altına alınarak veri tabanının oluşturulmasını amaçlamaktadır.

Bitki Çeşitlerinin Kayıt Altına Alınması Yönetmeliği (13.01.2008 tarih ve 26 755 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.)

Tarımsal bitki türlerine ait çeşitlerin kayıt altına alınması, kayıt listelerinin oluşturulması, kütükte kalış süresi ve silinmesi, bitki gen kaynaklarının kaydedilmesi esaslarının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Meyve / Asma Fidan ve Üretim Materyali Sertifikasyonu ve Pazarlaması Yönetmeliği (17.01.2008 tarih ve 26 759 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.)

Meyve/asma türlerine ait fidan ve üretim materyallerinin kaliteli ve sağlıklı biçimde üretilmesi ve planlanmasını sağlamak amacıyla, sertifikasyon sistemi dahilinde üretim ve pazarlanması ile ilgili usul ve esasları kapsar.

Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli (2009/15173 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı olarak 23.07.2009 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.)

Tarımda yeni bir yaklaşım olarak nitelendirilen bu çalışma ile iklim, toprak, topoğrafya, arazi sınıfları ve kullanım şekillerine dayalı veriler değerlendirilerek, Türkiye’de ilk kez 30 adet havza belirlenmiştir. Dört ana bileşenden (veri tabanı, tarım havzaları, talep-tahmin, karar destek sistemi) oluşan bu model ile arazinin verimli ve sürdürülebilir kullanımı, tarımsal planlama ve desteklerin ekonomik yönlendirilmesi, üretim, tüketim, dış ticaret ve tarıma dayalı sanayinin ihtiyaçları gözetilerek talep projeksiyonlarının oluşturulması, üretimin sektör ihtiyaçlarına göre planlanması ve çiftçi gelirin artırılması amaçlanmaktadır.

1.8. Destekleme uygulamaları

14.07.1970 tarihli ve 1311 sayılı “Türkiye Bağcılığının Modernleştirilmesi ve Bağcılığımızın Kalkındırılması” hakkındaki yasanın yaklaşık 20 yıldan bu yana uygulama dışı bırakılması ile birlikte, özel olarak desteklemeye değer bir tarımsal üretim kolu olarak algılanmayan bağcılığımız; ancak genel tarımsal destekleme programları kapsamındaki uygulamalardan yararlanabilmektedir. Bilindiği üzere tarımsal desteklemeler, T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı’nın sorumluluğunda, başta T.C. Ziraat Bankası A.Ş. olmak üzere diğer yurt içi ve yurt dışı kaynaklar kullanılarak Çiftçi Kayıt Sistemi (Ç.K.S.) ile bağlantılı şekilde gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda, sertifikalı asma fidanı üretimi ve kullanımının desteklenmesi temel hedefi doğrultusunda yürütülen bağcılık alanındaki destekleme uygulamaları şunlardır: “Alan Bazlı Tarımsal Destekler” olarak nitelenen Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamaları, Alternatif Ürün, Mazot, Gübre ve Toprak Analizi destekleri, “Tarım Reformu Uygulama Projesi” kapsamındaki Çevre Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunması Desteği (ÇATAK), TEDGEM sorumluluğundaki Kırsal Kalkınma Destekleri (basınçlı sulama sistemleri ile diğer makine ve ekipman alımlarında %50 hibe), Tarım Sigortası Destekleri (TARSİM) (bağlar için don+dolu, fırtına, hortum, yangın, deprem ve heyelan zararını kapsayan poliçede yazılı primin %50’si devletçe karşılanmaktadır), “Diğer Tarımsal Amaçlı Destekler” kapsamındaki AR-GE Destekleri, Sertifikalı Fidan Kullanım Desteği (En az 10 dekar bağ tesisi için geçerlidir), Yurt İçi Sertifikalı Tohumluk Üretimine Desteklenmesi, Çevre Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunması Desteği (ÇATAK), T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatifleri kaynaklı olarak “Tarımsal Üretime Faiz İndirimli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullanılması” (9.9.2009 tarihinde %15’e indirilen faiz oranları, faiz indirimlerinden sonra çiftçilere %6-11.25 arasında yansımaktadır) (faiz indirimi İyi Tarım ve Organik Tarım Uygulamaları için %60, Sertifikalı Fidan Üretimi ve Kullanımı için %50, Tarımsal AR-GE Yatırımı için %40, Damla ve Yağmurlama Sulama Sistemleri Yatırımı için %100, Diğer Sulama Sistemleri için %60 (derin kuyu açma vb.), Tarımsal Mekanizasyon (traktör ve biçerdöver hariç) için %40 olarak belirlenmiştir).

Diğer yandan “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu” kaynağından İl Özel İdaresi bütçesi kanalıyla kullanılan desteklerle 1995 yılından beri yürütülen “Örnek Bağ Tesisleri Projesi”, uygulamada yaşanan bazı sıkıntılara rağmen, birçok ilimizde halen sürdürülmektedir. Bu projenin sağladığı başlıca yararlar, sertifikalı fidan üretimine destek olması, modern bağcılık tekniğinin benimsenmesi, yeni çeşit/anaç kombinasyonlarının değişik yörelerde denenmesi ve uygun olanlarla ekonomik bağ tesislerinin yolunu açması olarak özetlenebilir.

Son dört yıllık dönemde sertifikalı fidan desteklemeleri kapsamında 15 257 dekar bağ tesisi için 2 894 765 TL (Toplam desteğin %2’si) tutarında destek sağlanmış, üzüm üreticilerine ise 2005, 2007 ve 2008 yılları toplamı olarak 17 631 021 TL tutarında gübre ve 18 599 320 TL tutarında mazot desteği verilmiştir.

1.9. Bağcılık Araştırmaları

Ülkemizde bağcılık araştırmaları daha ziyade farklı bölgelerdeki Üniversiteler ile Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'na bağlı Araştırma Enstitüleri tarafından yürütülmektedir. Üniversitelerde Ziraat Fakültelerinin farklı bölümleri, Mühendislik Fakültelerinin Gıda Mühendisliği ile bazı meslek yüksekokullarının farklı bölümlerindeki çalışmalar, akademisyenler tarafından yürütülmektedir. Üniversitelerin hazırladıkları bağcılık projeleri daha çok kendileri tarafından finanse edilmekle birlikte, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırmalar Kurumu (TÜBİTAK) ve Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından desteklenen projeler de bulunmaktadır. Ayrıca bazı projeler FAO, Avrupa Birliği ve NATO tarafından desteklenmiştir.

Üniversitelerde son yıllarda yürütülen çalışmalara bakıldığında, yetiştirme tekniği ve ıslah konusundaki araştırma projeleri öne çıkmaktadır. Bu dönemde üniversitelerin AR-GE altyapılarının güçlenmeye başlaması ile birlikte moleküler çalışmaların sayısı da artmıştır. Bu kapsamda mevcut üzümlerin çeşitleri, tip ve klonların moleküler tanımlanması, genetik haritalama ve hastalıklara dayanımla ilişkilendirilmesi yönündeki çalışmalara ağırlık verilmiştir. Özellikle son yıllarda üzümlerdeki fenolik madde ve antioksidan içeriğinin insan sağlığı yönünden artan önemine paralel olarak, bu konudaki çalışmalarda da artış gözlenmektedir. Farklı çeşitlerin ve klonların değişik kısımlarında bulunan fenolik bileşiklerin belirlenmesine yönelik çalışmalar, ilgili bölümlerle işbirliği halinde yürütülmektedir. Ayrıca işlenmiş üründe de (şarap ve üzüm suyu gibi) bu maddelere yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Son yıllarda asmada biyotik ve abiyotik stresle ilgili çalışmalara da rastlanmaktadır. Bunların dışında kalite artırmaya yönelik uygulamalar ve fidancılık konusundaki çalışmalar oldukça sınırlı kalmıştır. Ayrıca az sayıda bitki besleme, hastalık ve zararlılar ve sulama konusunda çalışma gerçekleştirilmiştir.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı bünyesinde bulunan Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'ne (TAGEM) bağlı Manisa ve Tekirdağ Bağcılık Araştırma Enstitülerinin yanı sıra, Yalova Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü Bağcılık Bölümü özellikle ıslah ağırlıklı bağcılık araştırmaları ile dikkat çekmektedir. Ayrıca Eğirdir Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü, Erzincan Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü, Kahramanmaraş Tarımsal Araştırma Enstitüsü, Gaziantep Antepfıstığı Araştırma Enstitüsü ve Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü (Antalya) tarafından da özellikle bölgesel sorunların çözümüne yönelik araştırmalar yürütülmektedir. Bu kuruluşların hazırladıkları bağcılık araştırma projeleri büyük çoğunlukla Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (TAGEM) tarafından finanse edilmektedir. Ayrıca sayısı çok fazla olmamakla birlikte bazı projeler TÜBİTAK tarafından desteklenmektedir.

Araştırma Enstitülerinde yürütülen bağcılık araştırmaları, son yıllarda ıslah ve yetiştirme tekniği ağırlıklı olarak devam etmektedir. Islah alanında yeni melezleme ıslahı projeleri başlatılmış, yine yürüyen projelerin sonuçları da alınmaya başlamıştır. Yalova Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü Bağcılık Bölümü ve Tekirdağ Bağcılık Araştırma Enstitüsü tarafından geliştirilen yeni çeşitler için tescil işlemleri başlatılmıştır. Ayrıca Manisa Bağcılık Araştırma Enstitüsü tarafından yürütülen melezleme ıslahı çalışmalarında ilk ümitvar çeşitler elde edilmiştir. Bu çalışmaların dışında klon seleksiyonu çalışmalarına da devam edilmektedir. Daha önce seçilen klonların tanımlanması ve hastalıklardan arındırılması çalışmalarına başlanmıştır. Araştırma Enstitülerinde de laboratuvar koşullarının iyileştirilmesi ile birlikte moleküler çalışmalar ağırlık kazanmaktadır. Bunların dışında doku kültürü uygulamaları, yaz budamaları ve kalite bileşenleri arasındaki ilişkilere yönelik çalışmalar da yürütülmektedir. Özellikle Bağcılık Araştırma Enstitülerinde farklı disiplin dallarında araştırmacıların bulunması nedeniyle, işbirliği halinde bitki besleme, sulama ve hastalık-zararlılar ile gıda teknolojisi konularında daha rahat çalışma yapılabilmektedir. Bağcılığa yönelik kadro, laboratuvar vb. olanakları daha kısıtlı olan enstitülerde ise son yıllardaki çalışmalar yeni çeşitlerin bölgeye uyumu ve yetiştirme tekniği üzerinde yoğunlaşmıştır.

Araştırma kuruluşları araştırma çalışmalarını bireysel ve kurumsal bazda yapabildikleri gibi, gerek yurtiçi gerekse yurtdışı işbirliği şeklinde çoklu katılımlı projeler şeklinde de yürütmektedirler. Yurtiçi çoklu katılımlı işbirliğine örnek olarak 2008 yılı içinde başlayan TÜBİTAK desteği ile yürütülen bir KAMAG 1007 projesi örnek olarak gösterilebilir. Bu proje kapsamında Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı müşteri kuruluş olarak görülmekte ve üniversiteler ile araştırma enstitüleri araştırmacılarından oluşan bir grup tarafından daha önce seçilen asma klonlarının tanımlanması,

hastalıklarının teşhisi ve arındırılması, ayrıca melezlemeler yoluyla yeni çeşitlerin eldesi amaçlanmaktadır.

Bunların yanısıra, son yıllarda bazı üniversite ve araştırma enstitüleri tarafından yurtdışındaki farklı araştırma kuruluşları ile işbirliği halinde yürütülen bazı çalışmalara da rastlanmaktadır.

Ayrıca bazı özel sektör kuruluşları, yapılan araştırma çalışmalarına sınırlı da olsa destek verdikleri gibi kendi araştırma ve geliştirme merkezleri bünyesinde sınırlı sayıda çalışmalar da yapılmaktadır. TARIŞ, şarap firmaları, birlik ve kooperatifler, fidancı kuruluşlar bunlardan bazılarıdır.

Ülkemizde AR-GE çalışmalarına ayrılan kaynağın çok sınırlı olması ve özellikle Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı bünyesindeki araştırma enstitülerinde görev yapan araştırmacılara "araştırmacı" unvanı verilerek özlük haklarının iyileştirilememesi, diğer alanlarda olduğu gibi bağıcılık araştırmalarını da olumsuz yönde etkilemektedir.

Ayrıca her yıl Avrupa Birliği Çerçeve Programlarına yatırılan paraların karşılığı maalesef etkili planlama yapılamaması sebebiyle alınamamaktadır. Üniversite ve araştırma enstitüleri ile birliklerde bu konuda uzmanlaşmış personel yetersizliğinden dolayı, projeler için yeterli yurtdışı işbirliği sağlanamadığından, yüksek bütçeli araştırma projeleri alınamamaktadır.

2. BAĞCILIKTA ÜRETİM HEDEFLERİ

2.1. Genel Değerlendirme

Her türlü değerlendirme şekline yönelik olarak, bağıcılığa son derece elverişli ekolojik koşullara sahip olan ülkemiz, alan ve üretim değerleri yönüyle dünyanın en önemli beş bağıcı ülkesi arasındaki yerini korumakla birlikte; tüketim eğilimi ve talep projeksiyonu ile ilgili sağlıklı ve gerçekçi verilere dayalı iç ve özellikle dış pazar istekleri doğrultusunda ve havzalar bazında henüz bir üretim planlaması ve bunu destekleyen bir yeniden yapılanma gerçekleştirilemediği için, bu yöndeki güçlü potansiyel gereğince değerlendirilememektedir. Bu bağlamda, 30.12.2006 tarihli ve 26392 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Bağıcılık Yönetmeliği"nde vurgulanan hedeflerin (Bkz. Bölüm 1.7) tutturabilmesi için iki yıl önce başlatılan çalışmalara hız ve etkinlik kazandırılmalı, özellikle ülkesel bazda oluşturulan ve bugüne kadarki çalışmaları büyük oranda yetersiz görülen Bağıcılık Komitesi ve illerde oluşturulan Bağıcılık Alt Komitelerinin faal duruma getirilmesi sağlanmalıdır. Diğer yandan, 2009/15173 sayılı Bakanlar Kurulu kararı olarak 23.07.2009 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan ve ülkemizi 30 tarım havzasına ayıran "Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli"nde öngörülen hedeflere yönelik olarak değerlendirilen verilerin, bağıcılıkta üretim planlaması ve yeniden yapılandırma çalışmalarına da önemli katkılar sağlaması beklenmektedir.

Türkiye bağıcılığının geliştirilmesini ve böylece hem üretim, hem de kalite itibarıyla özellikle dış pazarlardaki rekabet gücümüzün artırılmasını hedefleyen bu çalışmaların başarıya ulaşmasının; Türkiye tarımının bir bütün halinde geliştirilmesine yönelik düzenlemeleri içeren 5488 sayılı Tarım Kanunu'nda ön görülen hedefler doğrultusunda hem mevzuat, hem de uygulamalara yönelik çalışmaların hızla hayata geçirilmesine bağlı olduğunu unutmamak gerekir.

2.2. Fidan Üretim Hedefleri

Modern bağıcılığın temeli ve geleceği sertifikalı fidan kullanımına bağlıdır. Sertifikalı fidan, kaynağı klon olan, adına doğru, sağlıklı ve kalite standartlarına uygun fidan demektir. Bağıcılığı gelişmiş ülkelerde sertifikalı fidan denildiğinde, sertifikalandırılmış aşılı asma fidanları anlaşılır. Sertifikalı aşılı asma fidanı üretebilmek için ise, ana kaynak bitki olan ticari öneme sahip üzüm çeşitlerinin tescil edilmiş klonlarına en fazla iki eşeysiz nesil uzaklıktaki "Ana Damızlık Parselleri"nden elde edilen anaç ve kalemler kullanılarak üretilmiş Baz (Temel) Materyal niteliğindeki fidanlarla kurulan ve özellikle önemli virüs ve virüs benzeri hastalıklar yönüyle periyodik olarak kontrol edilen "Anaç ve Kalem Damızlık Parselleri"ne sahip olmak gerekir.

Ülkemizde 1991 yılında başlatılan sertifikalı asma fidanı üretiminde hala tam bir belirsizlik söz konusudur. Çünkü ülkemizdeki sertifikalı fidan üretim şeması, başta AB olmak üzere uluslararası alanda kabul görmüş olan yukarıdaki kurallara uygun olarak işlememektedir. Çünkü

sertifikalı asma fidan ürettiği ifade edilen özel ve resmi kuruluşlarımızın hiçbiri yukarıdaki özellikleri taşıyan anaç ve kalem damızlık parsellerine sahip değildir. Bu yüzden, günümüzde yürürlükte olan mevzuata da uygun olmayan bir kabullenme ile sertifikalandırılan fidanlarımız, yukarıdaki kurallara uygun üretim yapan ülkelerce sertifikalı fidan olarak kabul edilmemektedir. Bu nedenle, Bölüm 1. 3' teki üretim değerleri ve bunlar üzerinden yapılan değerlendirmeler; hem üretim olarak rakamlara yansıyan gelişmeler, hem de fidan kalitesi yönüyle maalesef gerçeği yansıtmamaktadır.

Aslında yapılması gereken; herkesin bildiği ve kabul ettiği bu olumsuz gidişin en kısa sürede durdurulması, meyve ve asma fidanı üretiminde halen uygulanan sertifikasyon sisteminin sil baştan yapılarak, gerçek anlamda sertifikalı fidan üretimine cevaz veren yeni bir yapılanmanın çok acil olarak hayata geçirilmesi ve önümüzdeki beş yıl içinde, zorunlu hallerde baz (temel) materyal ithali dışında sertifikalı asma fidanı ithalatına gerek duymadan ülkemizin ihtiyacını karşılayacak miktar ve kalitede gerçek sertifikalı fidan üretim hedefine ulaşılmasıdır.

Bu konunun sahibi ve sorumlusu, 5553 sayılı Tohumculuk Kanunu ve bu kanunun 6. maddesi uyarınca hazırlanan "Meyve/Asma Fidan ve Üretim Materyali Sertifikasyonu ve Pazarlaması Yönetmeliği"ne göre Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'dır. Ancak Tohumculuk Kanunu'nun 5. Bölümündeki kanun maddelerinde kuruluşu, görevleri, organları ve işleyişi ayrıntılı olarak yer alan Fidan Üreticileri Alt Birliği ve Türkiye Tohumcular Birliği'nin de bu yeni yapılanmada görev alarak sorumluluk üstlenmeleri gerekir.

Ülkemizde daha önce yapılan klon seleksiyonu çalışmalarının sonucunda seçilen klonların sağlıklı olanlarının hemen, bulaşık olanlarının arındırdıktan sonra tescili, diğer çeşitler üzerindeki klon seleksiyonu çalışmalarının, ıslah edilerek kısaltılan yöntemle göre hızlandırılarak sonuçlandırılması ve klonların aynı işlemlere göre tescili, temel (baz) materyal alt yapısının kurulması ve işler hale getirilmesi, sertifikalı fidan üretiminin tümüyle özel sektöre bırakılması ve bu kuruluşlara anaç ve kalem damızlık parsellerini oluşturmada temel (baz) nitelikli fidan sağlama kolaylığı ve desteği verilmesi, sertifikasyon sisteminin sağlıklı olarak işlemesi için gerekli mevzuat ve yeniden yapılanma düzenlemelerinin acilen gerçekleştirilmesi, bu konuda izlenmesi gereken yol haritasının ana unsurlarıdır.

2.3. Üretim Planlamasına Yönelik Hedefler

1. Ülkemiz bağcılığının yapısı, yetiştirilen üzüm çeşitleri, yetiştirme teknikleri ve ürün değerlendirme şekilleri itibariyle bağ bölgelerimizde büyük farklıklar göstermektedir. Ülkemiz bağcılığının geliştirilmesine yönelik hedefler belirlenirken, bu farklılıkların dikkate alınması gerekir.

2. Ülkemiz bağcılığı, mutlaka ıslah edilmeye ihtiyaç duyulan mevcut üretim potansiyeli ile sofralık ve kuru üzümün yanı sıra, üzüm şirasından elde edilen farklı ürünler (pekmez, şarap, üzüm suyu, sirke, sucuk, pestil, köfter vb. ürünler) ve sarmalık yaprak yönüyle de ülkemizin taleplerini karşıladığı gibi, çekirdeksiz kuru üzüm başta olmak üzere, sofralık üzüm ve şarap gibi ürünleri de hesaba katarsak, üretilen üzümün yaklaşık %25'i ihraç edilmektedir. Bu durum, mevcut değerlendirme potansiyeli itibariyle üzüm üretimi yönünden ülkemizin kendine yeterli olduğunun, ayrıca önemli bir ihracat potansiyeline sahip olduğunun kanıtıdır. Hatta son yıllarda çekirdeksiz ve çekirdekli kuru üzümün yanı sıra, şaraplık ve şıralık üzümün değerlendirmesinde zaman zaman sıkıntı yaşanması, sektörde arz fazlası olduğu yönünde tartışmalara yol açmaktadır.

3. Tarım sektörünün tamamında geçerli olduğu gibi, bağcılık alanında da üretim hedeflerine yönelik projeksiyonlar üretim planlaması için yol gösterici çalışmalardır.

4. Bu bildiride, mevcut değerlendirme potansiyeli esas alınarak üretim hedeflerinin hesaplanmasından kaçınılmıştır. Çünkü bildirinin giriş bölümünde verilen ne toplam alan ve üretim değerleri, ne de değerlendirme şekillerine göre, tahmini oranlar üzerinden hesaplanan üretim değerleri, gerçekçi talep projeksiyonlarının oluşturulması için kullanılabilecek kadar sağlıklı değildir. Aynı durum tarım bölgelerine ait bağ alanı ve üzüm üretim değerleri için de geçerlidir. Durum böyle olunca, Sultani dışındaki üzüm çeşitlerine ait gerçeğe yakın alan ve üretim değerlerine ulaşılması zaten mümkün olamamaktadır.

5. Bağcılık alanında üretim planlamasına esas olmak üzere, 30.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren Bağcılık Yönetmeliği'nin "Bağ bölgelerinin tespiti" ni beş yıl içinde öngören 5. maddesi, 1 dekar ve üzerindeki bağ alanlarının en geç üç yıl içinde belirlenerek kayıt altına alınmasını öngören 6.maddesi kapsamındaki çalışmaların zamanında tamamlanması temel hedef olmalıdır.

6. Bu çalışmalarının sonucunda ortaya çıkacak olan gerçek bağ alanları ve gerçeğe en yakın üretim değerleri üzerinden hazırlanacak iç ve dış talep projeksiyonlarına uygun bir üretim planlanmasına yönelik olarak, bağcılığa elverişli olduğu bilimsel verilerle de onaylanan bölgelerimizde, pazar değeri en yüksek çeşitlere uygulanacak desteklemelerle ülkemiz bağcılığının yeniden yapılandırılarak kalkındırılması için öngörülen çalışmalar, bir “Bağcılık Reformu” anlayışıyla sürdürülmelidir.

7. Bağcılığımızın yeniden yapılandırılmasına yönelik “Bağcılık Reformu” çalışmaları, doğal çevrenin, tarım alanlarının ve insan sağlığının korunması temel ilkeleri doğrultusunda yürütülmeli, iyi tarım ve organik tarım gibi sürdürülebilir tarım tekniklerinin, üreticilerden başlayarak ürün işleyen, pazarlayan ve tüketen tüm kesimlere benimsetilmesi için özel çaba harcanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, Y.S., Söylemezoğlu, G., Marasalı, B., Çalışkan, M., Ergül, A. ve Türkben, C. 1998. Bazı yerli ve yabancı kökenli üzüm çeşitlerinin poliakrilamid jel elektroforez tekniği ile tane kökenli izoenzimlerden yararlanılarak ayrımları. 4. Bağcılık Sempozyumu: 145-151. Yalova.
- Akbay, C., Bilgiç, A ve Miran, B. 2008. Türkiye’de Önemli Gıda Ürünlerinin Talep Esneklikleri. Tarım Ekonomisi Dergisi 14(2): 55-65.
- Akova, Y., 2009. Kuru Üzüm. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi Raporu, 5s.
- Altındışli, A., 2000. Organic Viticulture in Turkey. Proceedings 6th International Congress on Organic Viticulture. Helga Willer und Urs Meier (Eds.). 25 and 26 August 2000 Convention Center Basel. 86p.
- Anonim 2005. Tarımsal Yapı. T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) Yayınları.
- Anonim 2007. Tarımsal Yapı. T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) Yayınları.
- Anonim 2008. Sofralık üzüm ihracatı yayınlanmamış resmi veriler. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi.
- Anonim 2009. Türkiye Organik Tarım İstatistikleri.
http://www.tarim.gov.tr/uretim/Organik_Tarim,Organik_Tarim_Statistikleri.html (Eylül 2009).
- Anonymous, 2007. FAOSTAT-Agriculture (www.fao.org).
- Arroyo-Garcia ve ark., 2006. Genetic evidence for the existence of independent domestication events in grapevine. Molecular Ecology 15(12): 3707-3714.
- Çelik, H., Ağaoğlu, Y.S., Fidan, Y., Marasalı, B., Söylemezoğlu, G. 1998. Genel Bağcılık. Sun Fidan A.Ş., Mesleki Kitaplar Serisi:1. Fersa Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti., Ankara, 253 s.
- Çelik, H., Çelik, S., Kunter Marasalı, B., Söylemezoğlu, G., Boz, Y., Özer, C., Atak, A. 2005. Bağcılıkta Gelişme ve Üretim Hedefleri. VI. Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi, 3-7 Ocak 2005, Ankara.
- Çelik, H., 2006. Üzüm Çeşit Kataloğu (Grape Cultivar Catalog). SUNFİDAN A. Ş. Mesleki Kitaplar Serisi : 3, 165 s. Ankara.
- Dettweiler, R., Eibach, R. 2003. The Two *Vitis* Databases as Tools for Germplasm Management Vitis International Variety Catalogyue. Proc. VIII th ICon Grape, Eds: E. Hadju & É. Borbás, Acta Hort 603, ISHS 2003. p: 505-509.
- Engiz, M., 2007. Organik Tarımın Yasal Düzenlenişleri: AB ile Türkiye. Organik Tarım Kongresi. 19-20 Ekim 2007, Bahçeşehir Üniversitesi Beşiktaş. <http://organik.bahcesehir.edu.tr/> Erişim: Eylül 2009.
- Ergül ve ark., 2006. Ülkemizde Ekonomik Öneme Sahip Bazı Meyve Türleri ile Asma Gen Kaynaklarının High-throughput Moleküler Yöntemlerle Tanımlanması. 105G078, TAGEM-Tübitak projesi.

- Ergül, A., Kazan, K., Aras, S., Çevik, V., Çelik, H., Söylemezoğlu, G. 2006. AFLP analysis of genetic variation within the two economically important Anatolian grapevine (*Vitis vinifera* L.) varietal groups. *Genome*, 49: 467-495.
- Ergül, A., Marasalı, B., Ağaoğlu, Y.S., 2002. Molecular discrimination and identification of some Turkish grape cultivars (*Vitis vinifera* L.) by RAPD markers, *Vitis* 41,159-160.
- Kiracı, M.A., Sağlam, M., Boz, Y. ve Aydın, S., 2009. Türkiye Sofralık Üzüm Pazarlamasında İç ve Dış Pazar Araştırmaları (Basılmamış Bildiri). VII. Türkiye Bağcılık ve Teknolojileri Sempozyumu, 5-9 Ekim 2009, Manisa-Salihli.
- McGovern, P.E. 2003. *Ancient Wine: the Search for the Origins of Viticulture*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- Özden, Ç., 2008. Kuru Üzüm. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi Raporu, 5s.
- Şelli, F., Bakır, M., İnan, G., Aygün, H., Boz, Y., Yaşasın, A.S., Özer, C., Akman, B., Söylemezoğlu, G., Kazan, K.,Ergül, A. 2007. Simple sequence repeat-based assessment of genetic diversity in Dimrit and Gemre grapevine accessions from Turkey. *Vitis* 46, 182-187.
- Söylemezoğlu, G., Ağaoğlu, Y.S., Marasalı, B., Ergül, A., Çalışkan, M., Türkben, C. **1998**. Üzüm çeşitlerinin yaprak kökenli kateşol oksidaz (Co), peroksidaz (Per) ve Esteraz (Est) izoenzimlerinden yararlanılarak tanımlanmaları. 4. Bağcılık Sempozyumu, Bildiriler, s:138-144, 20-23 Ekim 1998, Yalova.
- This ve ark., 2004. Development of a standard set of microsatellite reference alleles for identification of grape cultivars *Theor. Appl. Genet.* 109, 1448-1458.